

УДК 339. 7

Крамарчук С. П.,*кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту Тернопільського національного економічного університету*

УТОЧНЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено та уточнено сутність поняття “фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”. Запропоновано схему механізму здійснення фінансового менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, фінансовий менеджмент, фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності, механізм.

В статье исследованы и уточнены сущность понятия “финансовый менеджмент внешнеэкономической деятельности”. Предложена схема механизма осуществления финансового менеджмента внешнеэкономической деятельности предприятия.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, финансовый менеджмент, финансовый менеджмент внешнеэкономической деятельности, механизм.

The article explored and clarified the essence of the concept of “financial management of foreign economic activity.” A scheme is proposed framework for implementing the financial management of foreign economic activity of enterprises.

Key words: foreign economic activity, financial management, financial management of foreign economic activity, mechanism.

Постановка проблеми. Однією з особливостей сьогодення є ріст економічної взаємозалежності країн в умовах глобалізації та диверсифікації товарних, фінансових, інвестиційних та інших ринків. Ця тенденція визначає специфіку та особливості розвитку зовнішньоекономічної діяльності, яка відіграє вирішальну роль у посиленні міжнародних інтеграційних процесів. Ефективність зазначених процесів є можливою за умови раціонально організованого, оптимально спланованого та регульованого рівня фінансового менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Все це здійснити можна за умови визначення сутності поняття фінансового менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Тому

запропонована проблематика є досить актуальною та потребує поглибленого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання управління, регулювання та стимулювання зовнішньоекономічної діяльності України досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, варто відзначити наукові праці І. Бураковського, В. Губенка, М. Дідківського, Г. Дроздової, Г. Кірейцева, О. Кириченка, А. Кредісова, М. Портера, П. Саблука, О. Шпичака та ін.

На думку цих вчених, поняття "зовнішньоекономічна діяльність" (ЗЕД) з'явилося в Україні з початком економічної реформи в 1987 р. Одним із центральних напрямів цієї економічної реформи була децентралізація зовнішньої торгівлі, надання підприємствам права безпосереднього виходу на зовнішній ринок і стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності на рівні господарських суб'єктів. Так, у праці М. І. Дідківського вказано, що це поняття з'явилося в СРСР в контексті загальної спроби реформувати адміністративно-командну систему економіки, яка на той час перебувала в стані глибокої кризи. Суть так званої "перебудови системи управління економікою" полягала в "намаганні децентралізувати процес прийняття економічних рішень, надати підприємствам певні права без демонтажу державної власності на засоби виробництва, монопольної влади міністерств і відомств" [1, с. 10].

У Законі України від 16 квітня 1991 року "Про зовнішньоекономічну діяльність" подано таке визначення зовнішньоекономічної діяльності: "Зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на відносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами" [2].

Мета і завдання дослідження. У досліджених наукових працях значна увага приділяється організації зовнішньоекономічної діяльності, дослідженню аспектів ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю, а також формуванню та використанню експортного потенціалу. Проте в економічній літературі досі немає чіткого визначення поняття "фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності", що часто приводить до термінологічної плутанини. Теоретична і практична необхідність уточнення сутності поняття фінансового менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємства зумовлює доцільність проведення окремого дослідження.

Тому метою дослідження є систематизація підходів до визначення сутності поняття "фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності" та окреслення його власного бачення для реалій вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу. Поняття менеджменту зовнішньоекономічної діяльності досить широко використовується в економічній літературі. Зокрема, Г. М. Дроздова у своїй праці пише, що в загально-

му вигляді менеджмент зовнішньоекономічної діяльності “являє собою управління виробничо-господарською і комерційною діяльністю підприємства; пов’язаною з його виходом на зовнішній ринок, в зовнішнє міжнародне середовище з метою більш повного використання зовнішніх (міжнародних) факторів економічного росту” [3]. О. А. Кириченко зазначає, що “сутність менеджменту зовнішньоекономічної діяльності полягає в комплексному дослідженні та моделюванні міжнародного середовища у поєднанні з налагодженою взаємодією всіх підрозділів і посадових осіб організації/установи в інтересах продуктивного досягнення визначених зовнішньоекономічних стратегій” [4].

Поняття фінансового менеджменту поєднує в собі дві категорії “фінанси” та “менеджмент” і безпосередньо стосується господарюючого суб’єкта. Поєднуючи ці поняття Г. Г. Кірейцев [5] визначає фінансовий менеджмент як процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб’єкта господарювання та оптимізації обороту його грошових коштів з метою найбільш повної реалізації цілей підприємства. Аналогічно розкриває поняття фінансового менеджменту І. А. Бланк стверджуючи, що “фінансовий менеджмент – це процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів господарюючого суб’єкта та оптимізації обороту його грошових коштів” [6, с. 11].

А. М. Поддєрьогін розкриває фінансовий менеджмент як систему принципів, засобів та форм організації грошових відносин підприємства, що спрямована на управління його фінансово-господарською діяльністю, в яку входять:

- розроблення і реалізація фінансової політики підприємства;
- інформаційне забезпечення (складання і аналіз фінансової звітності підприємства);
- оцінка інвестиційних проектів і формування “портфеля” інвестицій;
- поточне фінансове планування та контроль [7].

Підтверджуючи свою думку, автор вказує, що “фінансовий менеджмент – форма управління процесами фінансування діяльності підприємства за допомогою методів та важелів фінансового механізму або мистецтво управління фінансовою діяльністю” [7].

Підсумовуючи дослідження щодо уточнення поняття фінансового менеджменту, ми пропонуємо таке визначення: фінансовий менеджмент – це сукупність форм, методів і засобів, за допомогою яких здійснюється процес управління формуванням і використанням фінансових ресурсів на рівні держави, підприємницьких структур, господарських об’єднань та громадян.

В економічній літературі, у зв’язку з різноманітними теоріями та концепціями, досі немає чіткого визначення поняття “фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”. Так, О. А. Кириченко у своїй праці зазначає, що “фінансовий менеджмент у сфері зовнішньоекономіч-

ної діяльності є сукупністю визначених інструментів, які компанії використовують у своїй фінансовій діяльності на міжнародних ринках" [4, с. 323]. Серед цих інструментів автор виділяє [4, с. 323-326]: фінансове планування фінансових потоків; купівлю і продаж валют для обслуговування різноманітних операцій; купівлю і продаж акцій та інших цінних паперів на міжнародних фінансових ринках; оперування власними цінними паперами на закордонних ринках; управління валютними ризиками.

У науковій літературі підкреслюємо також поняття "міжнародний фінансовий менеджмент", який трактується як "система економічних рішень, що виникають з приводу реалізації фінансового менеджменту в умовах інтернаціоналізації господарської діяльності фірми. При цьому фірма повинна виходити із постулату, що її комерційна діяльність на іноземних ринках принесе прямо або не прямо більший прибуток, ніж на національному ринку" [8]. На наш погляд, запропоноване визначення є надто вузьким для поняття "міжнародний фінансовий менеджмент", проте його можна використати для визначення поняття "фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності".

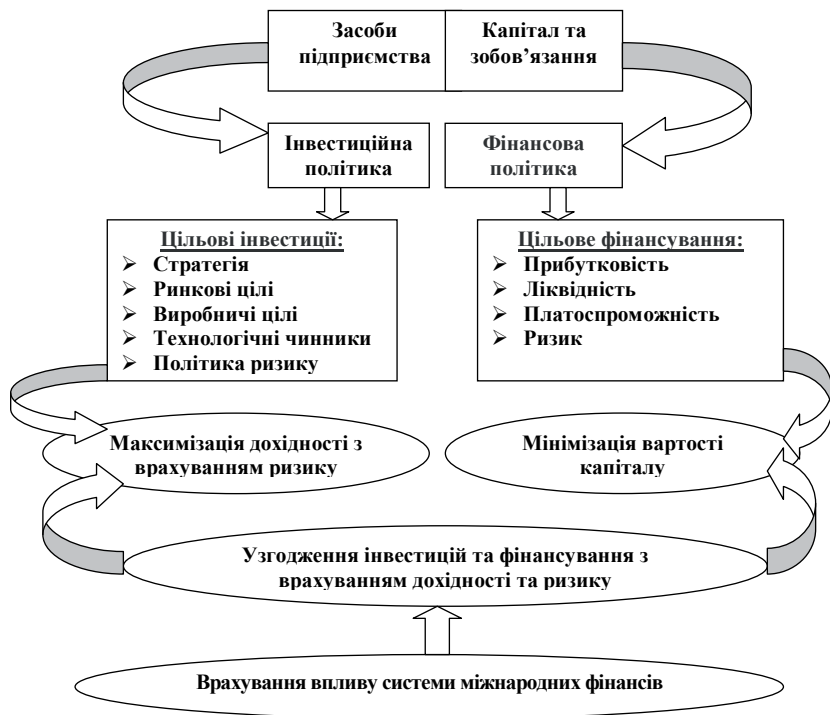
Таким чином, поняття фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності поєднує в собі три категорії, а саме "фінанси", "менеджмент" та "зовнішньоекономічна діяльність".

Фінанси складаються з трьох взаємозв'язаних галузей, а саме: ринку грошей та капіталу; ринку інвестицій; фінансового менеджменту.

Поняття менеджмент (англ. "management" – управління) визначається як система економічного управління виробництвом, яка включає сукупність принципів, методів, форм і прийомів управління.

Важливо також зазначити, що зовнішньоекономічна діяльність підприємства ґрунтується на можливості отримання економічних вигод виходячи з переваг міжнародного поділу праці та міжнародних ділових відносин. Іншими словами, виробництво певного товару, його збут або надання певного виду послуг в іншій країні має мати більше переваг, ніж така діяльність всередині країни.

Фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності формується на стику двох секторів економіки. З одного боку, його основою виступає система управління підприємством, підсистемою якої є фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Тому управління фінансовими потоками підприємства, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність, впливає із загально-корпоративного планування, організаційної структури, стратегії організації та ін. З іншого боку, управління грошовими потоками підприємства залежить від загальної системи міжнародних фінансів, ланками якої є транснаціональні компанії, держави, фізичні особи, міжнародні організації, валюти різноманітних країн. Саме тому нами подано механізм здійснення фінансового менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємства, що відображено на рисунку 1.

Рис. 1. Механізм здійснення фінансового менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Як видно з рисунку 1, основна мета фінансового менеджменту зовнішньоекономічної діяльності повинна полягати в забезпеченні максимізації прибутку підприємства в поточному та перспективному періоді, за умови збереження стабільності його діяльності на зовнішніх та внутрішньому ринках.

Висновки. Виходячи з проведеного методологічного дослідження, стверджуємо, що фінансовий менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства – це сукупність методів, засобів та інструментів, за допомогою яких здійснюється процес управління формуванням і використанням фінансових ресурсів підприємства на рівні зовнішніх ринків. Проте варто зауважити, що для управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств і організацій України характерно те, що зміст його принципів, методів, функцій і процедури значною мірою визначаються під впливом світових організацій та міжнародних стандартів управління світовою торгівлею і зовнішньоекономічною діяльністю.

Література:

1. Дідківський В. А. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 579 с.
2. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність". ВВР від 1991 р., № 29 зі змінами, внесеними згідно із Законами від 17. 01. 2002 та 07.02.2002.
3. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: Навчальний посібник. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 172 с.
4. Кириченко О. А., Базовкін Є. Г., Єрохін С. А., Лаптев С. М., Литвак О. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: підручник / Олександр Анатолійович Кириченко (ред.). – 2-е вид., переробл. і доп. – К.: Знання, 2008. – 518 с.
5. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: підручник. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с.
6. Бланк И. А. Стратегия и тактика управления финансами. – К.: МП "ИТБМ лтд" – СП "АДЕФ– Украина"– 1996. – 64 с.
7. Поддєрьогін А. М., Невмержицький Я. І. Фінансовий менеджмент – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.
8. <http://in1.com.ua> – Все в одном: Учебник: Міжнародний менеджмент.